

Κυριάκος Δ. Κάσσης – Η Αληθινή Απόκρυφη και «Αμάρτυρη»
Ιστορία της Αρχέγονης Ελλάδας ιδίως της Μάνης και
ιδιαίτερα του Ταινάρου

Μερικές πληροφορίες για τις Πιόντες και την ευρύτερη περιοχή

Σελίδες 38-39 : Τα τελευταία «άβατα» του Ταινάρου

«4. Αντρόγιαλος (Αντρό-γιαλος = Αιγιαλός με «άντρον»), που ανήκει στην οικογένεια Μαυρούτσος (την παλαιότερη στο χωρίο Πιόντες), και είναι απάτητο από στεριάς και (ακόμα) «άοικο» (= αγριότοπος), παρά την ομορφιά του. Για τους θρύλους γύρω από τον Αντρόγιαλο βλ. του ιδίου «Σάτιρες της Μάνης». Από τον Αντρόγιαλο ονομάστηκε (επί Καποδίστρια) στην πρώτη Αυτοδιοικητική Διαίρεση της χώρας, ο (χωριστός από τον Δήμο της Λάγιας) Δήμος που περιελάμβανε και τα Ακροταινάρια χωριά (Κορογονιάνικα, Καινούργια Χώρα, Πάλυρος) εκτός από και τις Πιόντες που ήταν η έδρα του Δήμου εκείνου. Ο Δήμος υπήρξε 3-4 χρόνια (1828-1831). Μετά ενσωματώθηκε όλος ο χώρος του στον Δήμο Λάγιας που ανήκουν και σήμερα. Για «ευπρεπισμό» κάποιος μεγαλομανής άλλαξε το όνομα από «Αντρόγιαλος» σε «Ακρογιάλι». Βρίσκεται ένα μίλι βόρεια του στομίου του Πόρτο Κάγιου Ψομαθιά. Το μικρό «άντρον» είναι στο βόρειο άκρο της αμμουδιάς. Εκεί εκτυλίσσεται η σκηνή με τον Περσέα και τις Νηρηίδες στο βιβλίο μου «Ελληνοβίβλος».

5. Ανάμεσα στον Αντρόγιαλο και Ψωμαθιά – Πόρτο Κάγιο παρεμβάλλονται δύο μικρά «αυλάκια» (ορμίσκοι χωρίς αμμουδιά) που οι πλευρές τους και μέσα και έξω από την θάλασσα είναι πολύ κρημνώδεις: Τα δύο «(Ι)βγιάτικα». Το «Μικρό 'Βγιάτικο», νότια και κοντά στο στόμιο του Πορτοκαγίου – Ψομαθιά, και το «Μεγάλο 'Βγιάτικο», βορειότερα, προς τον Αντρόγιαλο. Το όνομα τους: από το «Ίβις» = όρνεο, γιατί εκεί, στους γκρεμούς, είχε φωλιές από όρνεα ((αφρικάνικους γύπες, αετούς κλπ.) που εξόντωσαν οι... οικόλογοι κυνηγοί). Έχω πάμπολλες φορές καταδυθεί σ' εκείνα τα νερά από νεαρότατος. Του Μεγάλου 'Βγιάτικου η ρηχή αγκάλη είναι λίγο μεγαλύτερη. Και τα δύο είναι προς τα Κορογονιάνικα, παρά προς τις Πιόντες και Άμπελο. Για να κατέβουν τα τσοπανόπουλα από στερηγιάς μέχρι και αρχές του 20^{ου} αιώνα έκαναν το εξής: Στέκονταν απάνω στο χείλος του Γκρεμού (= «Αγκρεμούλακας»

λέγεται), έβαζαν στα σκέλια τους ένα μεγάλο θάμνο «ξεστριλλό» (= με σκληρά «ομπρελλωτά» κλαδιά) είτε σκληρή φάννα (κακ/τσιόφαννα, βραστόφαννα, φλώμπο, σκοίνο ή πουρνάρι ή φρύγανο) και έκαμαν τσουλήθρα καβάλλα σε αυτό κάτω από τα σκέλια τους και ώσπου να «τριφτεί» είχαν φτάσει κάτω. Η ανάβαση ήταν κάπως πιο εύκολη για τα ριψοκίνδυνα αυτά πλάσματα από την κατάβαση, που ήταν θανατερά επικίνδυνη. Μια φορά που το έκανα, το διαπίστωσα: Λίγο αν παρεκκλίνεις, γκρεμίστηκες στον απότομο γκρεμό. Εκεί υπήρχαν και τα τελευταία (ντόπια) αγριοκάτσικα στου γκρεμούς αυτούς (που τα βλέπαμε από την θάλασσα περισσότερο) και τα σκότωσαν τη δεκαετία 1970-80, από βάρκα, κυρίως ο ντόπιος κυνηγός, μακαρίτης τώρα Δημ. Ι. Λιακάκης (παρατσούκλι: «Μπαλάσκας», από τα Κορογονιάνικα, 1928-1982)».

Σελίδα 105: Γίνεται αναφορά στις τοποθεσίες « Πόρτα του Νικόλακου (και Καμπή της Πετάλας) Χελιδώνι, Άγιο Ισίδωρο, Ομαλή, Κολομάχαιρο, Φτερνάκι, Πάνω και Κάτω Όρος, Αμαξικό, Λήμνος, Αρανιές, Κάμπος⁶⁵, Τυροχώραφο».

Σημειώσεις 65: Ο «Κάμπος» μεταξύ Κορογονιάνικων – Καινούργιας Χώρας, Β. του Πόρτο Κάγιου. Λέγεται και «Κάμπος της Βασίλειας».

Σελίδες 112-113: Αναφορές σε τοπωνύμια: «Γιαυτό έκαμαν ανατολικώτερα το εκλησάκι του Αγ. Ηλία στον Αμαξικό ή αμαξητό¹⁰¹: Τυροχώραφο¹⁰², Φτερνάκι¹⁰³, Πάνω Όρο(ς)¹⁰⁴, Κατώρο(ς)¹⁰⁵, (Μ)πάρδο¹⁰⁶, Αρανιές¹⁰⁷, Κάμπος¹⁰⁸ με πύργους και παρατηρητήρια που είχαν».

Σημειώσεις:

101 Τοπωνύμιο ΝΔ. πάνω από τη σημερινή Λάγια.

102 Τοπωνύμιο πάνω από τη σημερινή Λάγια.

103 Τοπωνύμιο ΒΔ από τη σημερινή Λάγια.

104 Τοπωνύμιο Β. γύρω από τη σημερινή Λάγια.

105 Τοπωνύμιο Β. γύρω από τη σημερινή Λάγια.

106 Τοπωνύμιο Δ. από τη σημερινή Λάγια. Παληά εκεί είχε «πάρδους» και «ρίτσους» (αιλουροειδή, είδη του λύγκα και του αγριόγατου).

107 Τοπωνύμιο Β. του Πορτοκάγιου.

108. Τοπωνύμιο Β. του Πορτοκάγιου, μεταξύ των χωριών Κορογονιάνικα και Καινούργια Χώρα.

Σελίδα 119: «Ληαρητά¹⁵³»

Σημείωση 153. – Λεπτές, σκληρές φωνές, στριγγλιές. Πρβλ. τη λίγο πιο γενική λέξη της Μάνης και με έννοια λιγότερο «σκληρή» που είναι «λυρισμός» = μουρμουρητό μακρινό αλλά δυνατό. Πρβλ. επώνυμα Λύρης (στις Πιόντες) και Λυράκος (στους Μπουλαριούς - Γερολιμένα) οικογένειες άσχετες μεταξύ τους (η πρώτη πολύ παλαιότερη ντόπια).

Σελίδες 134-135: «Σε λίγο καιρό περνώντας πολεμικά πλοία το Λακωνικό κόλπο ανοιχτά, εθορυβήθησαν . Και το πρωί δύο άνδρες με βάρκα ευρέθησαν με μερικά όπλα στην ανατολική (Προσηλιακή) πλευρά του λακωνικού κόλπου, αραγμένοι. Είρθαν με τους Γέρωντες σε επαφή και τους ειδοποίησαν ότι: Οι Τούρκοι ετοιμάζονται αν κάμουν απόβασι στην Μάνη. Είναι κι αυτοί Έλληνες υπηρετούντες ο ένας σε ρωσικό πολεμικό και ο άλλος σε Γαλικό, φίλοι.... (και) οι δύο αξιωματικοί.... Αποφάσισαν να τους ειδοποιήσουν περί του κινδύνου. Και έστειλαν από έναν ο καθένας στρατιώτη, αλλά με πολιτικά, να τους το πουν. Και εδήλωσαν ότι: Επιθυμούν να πολεμήσουν κι αυτοί. Τους εδέχθησαν. Παρέμειναν ο ένας στις Αραγιές²²⁵ και ο άλλος στο(ν) Κάμπο²²⁶. Τον ένα ονόμασαν «Ρώσο» και τον άλλο «Γάλο». Αυτά τα ονόματα τους έδωσαν. Με τον μετέπειτα ξακληρισμό της (Σελ. δ) Μέσα Μάνης εγλύτωσαν και οι δύο. Και είναι κάτοικοι της Μέσα Μάνης. Έκαμαν οικογένειες. Και ο ένας εκ των απογόνων, ο Ρώσος, είχε μελήσια και ίσως το επίθετο να έχει γίνει «Ρουσάκος». Και κατοικεί στην περιοχή Λάγειας – Πιόντες ή Δημαρήστικα²²⁷. Ο άλλος, ο Γάλος, νομίζω ότι εγγατεστάθη στο νέο χωριό Καινούργια Χώρα²²⁸ και ονομάσθησαν οι απόγονοί το «Γαλάκος»²²⁹. Δεν έχω ασχοληθή, αλλά γράφω, όπως εγράφωντο ή ελέγωντο (γιατί από ποιον προήρχωντο δεν θυμούμε) στις ρούγες του χωριού μου, στο Δύπορον, που δεν μπήκε νέος κάτοικος (και λόγω αυτού) να αλλάξουν, αλοιωθούν τα ενδιαφέροντά τους και οι παραδώσεις που εσυντηρούσαν από γενιά σε γενιά να μεταδίδονται στις άλλες. Αυτό έγινε γύρο στα 1700 μπροστά ή πίσω».

Σημειώσεις:

227 Χωριό της Ανατολικής Μέσα Μάνης στον περίγυρο της Λάγειας.

228 Χωριό της Ανατολικής Μέσα Μάνης στον νότιο περίγυρο της Λάγειας, Β. του Πορτοκάγιου.

229 ο Γαλλάκος μένει στην Λάγεια. Είχε μείνει τον 19^ο αι. μόνο ο Νικολός Γαλλάκος (1810-1900) στη Λάγεια, χωρίς αγόρι αρχικά με την πρώτη γυναίκα. Μόνο με κόρες παντρεμένες. Η γυναίκα του τον «πάντρεψε» με δεύτερη γυναίκα, τη νεαρή Μαρία Κασίμη, σαν σύγγρη, αδερφή της προγιαγιάς του γράφοντος. Αυτή συμπτωματικά του έκανε πέντε γιους στη σειρά και έτσι υπάρχουν οι Γαλλιάνοι. Τελευταίος ο Γιώργος ή «Γορίλλας» (1895-1981) που έχω μαγνητοφωνήσει. Βλ. και βιβλία μου «Μοιρολόγια Μέσα Μάνης», Β' Τόμος, σελ. 31 και άλλα βιβλία μου.

Σελίδα 145: «Σε λίγο φθάνουν πέντε καΐκια πειρατικά μανιάτικα και φέρνουν όπλα, πυρομαχικά. Και ξεφωρτώνονται νύχτα επί του λακωνικού κόλπου, προσηλιακά²⁷⁰. Και αμέσως προσθούνται για το Βουνί, μπροστινό και πήσω Βουνί, που τα πολλά διανέμονται σε όλους. Λεγόταν ότι στο βουνό Οδηγός υπάρχει σπηλιά μεγάλη (με) μικρή είσοδο και χαμηλή, που φράζεται και καμουφλάρεται εύκολα (τώρα, σε μας είναι άγνωστο πού βρήσκειται), με υψηλή οροφή, που φύλακές της ήτο άνδρες και του Νικόλακου και του Σαγγιά²⁷²».

Σημειώσεις:

270 Ανατολικά εννοεί σε απόμερους όρμους όπως: Κυπριανός, Άμπελο, Αντρώγιαλος στη ΝΑ Μάνη και το Ακροταίναρο.

272 Του Βόρειου (Σαγγιά) και Νότιου (Νικόλακου) ορεινού όγκου της Μέσα Μάνης.

Σελίδες 152-153: «Εκείνοι που έμειναν άφησαν το σαμάρι του Νότιου Ταϋγετου και τις παληές εκκλησιές τους. Και έκαμαν τα σπίτια τους ανατολικά και μακριά από τη θάλασα, αδιαφορώντας αν το χωριό φαίνεται από 'κεί: Λάγεια³²⁷, Κορογωνιάνικα, Κενούργια Χώρα, Δημαρήστικα και Πιόντες, στην περιοχή του νέου χωριού Λάγεια, που είναι το επίκεντρο όλων. Έμειναν και οι δύο ναύτες του ρωσικού και γαλικού στόλου που ήτο Ελληνόπουλα. Και γλίτωσαν και οι δύο από την μάχη στο μονοπέρασμα των Τούρκων³³². Που τους είχαν δώσει από τότε που είρθαν σαν αγγελιαφόροι τα επίθετα ονόματα Γάλος και Ρώσος, μα, σαν γενήθησαν παιδιά τους, εμεγάλωσε και το όνομά τους. Ο ένας

ονομάζεται «Γαλάκος» και εκατοίκει στο χωρίο Κενούργια Χώρα, ο δε άλλος προστέθει μια συλλαβή ακόμη και λέγεται «Ρουσάκος» και κατοικούσε ή στο χωρίο Πιόντες ή στα Δημαρήστικα.... Παληά το Δύπορον και οι κάτοικοι της περιοχής Όρους που λέγεται η φαρδειά ρεματιά ήτο ανάκατα τους θερηνούς μήνες³³⁴. Αυτοί ως επί το πολύ είναι τώρα οι παληοί κάτοικοι της Λάγειας, Δημαρήστικα, Πιόντες.

Σημειώσεις:

327 Χωριά της Προσηλιακής Μέσα Μάνης (Ανατ.). Όλα συνοικίσθηκαν και έγιναν μεγαλύτερα μετά το 1620. Πριν οι εναπομείναντες παμπάλαιοι κάτοικοι είχαν μείνει λίγοι. Κυρίως η Λάγεια (Λάϊα, απ' τον Λα), πρώτα ήταν και στον εγκαταλελειμμένο οικισμό «Κάτου Λάϊ», μεταξύ σημερινής Λάγειας Κορογονιάνικων, στον Κάμπο της Βασίλειας. Εκεί μία πατριά (των Πηλοκωτσιάνων της Λάγειας-Πορτοκάγιου) έμειναν ως το 1828.

334 Όλοι οι κτηνοτρόφοι της Ν. Μέσα Μάνης συναγελάζονταν στις καλύβες πάνω στο Όρος, ειρηνικά βόσκοντας το καλοκαίρι τα ζώα τους.

Σελίδα 161: «Το νοτιώτερο δυτικό³⁷³ μέρος από εδώ έως το ακρωτήριο Ταίναρον παληά ήτο ακατοίκητο, από τον φόβον. Σε όλα τα λιμανάκια, ανάλογα με τον καιρό, ευρίσκωντο κουρσάροι και καΐκια και παρακολουθούσαν το πέλαγος: πότε θα φανεί εμπορικό πλοίο, να του επιτεθούν, να το κουρσέψουν. Τώρα στο μοναδικό δυτικό μέρος που έχει άμμο σε λίγη έκταση εκεί (που σχηματίζεται από την στερηά του Ταινάρου και την συνέχεια δυτική ρεματιά το μέρος κολφώνει και δημιουργεί το λιμανάκι) κοντά στον αγγώνα στους Σκίνους, που (αν βρισκώμαστε πάνω στην ανατολική κορυφή) την ονομάζουν Πλατυάμο έγινε χωριό με μιάς οικογένειας ανθρώπους³⁷⁵, και ονομάζεται Μαρμάρι».

Σημειώσεις:

373 Εννοεί την περιοχή του σημερινού Μαρμαριού. Μόνο το 1818 έφτιαξε ο Σταβογιάννης Κάσις ένα γαλάρι στο λαγκάδι στα ΒΑ. του Μαρμαριού, 300 μ., που δεν φαίνεται από τη θάλασσα, και πηγάδι. Και τα δύο ιδιοκτησία μου σήμερα.

375 Εννοεί τους Κασίμης από τη Λάγεια που ήρθαν το 1826. Οι λοιποί ήρθαν: ο Κωστάκης μετά το 1900 και άλλοι σώγαμπροι Μανιάτες ή όχι μετά το 1960.